

A jövő tudósai

BEVEZETŐ

Tisztelt Olvasó!

A kutatók utánpótlásával – fiatal tudósokkal foglalkozó melléklet tizenegyedik számában Takács László az Eötvös József Collegiumról, Farkas Zsuzsanna és Vörös László az ELTE Bolyai Kollégiumáról, Dékány Anita és Léphaft Áron pedig a vajdasági kutató diák mozgalomról számol be.

Kérjük, ha a tehetséggondozással, a kutatói utánpótlással vagy az ifjú kutatókkal kapcsolatos témában bármilyen közérdeklődésre számot tartó mondanója lenne, keresse meg a melléklet szerkesztőjét, Csemely Pétert a csemely@puskin.sote.hu email címen.

Csemely Péter

az MTA doktora (Semmelweis Egyetem Orvosi
Vegyteni Intézet)
csemely@puskin.sote.hu

AZ EÖTVÖS JÓZSEF COLLEGIUM- RÓL

Eötvös Loránd 1895-ben hívta életre a párizsi École Normale Supérieure mintájára az Eötvös Collegiumot. Az intézménynek, amely előbb a Galamb utcában működött, majd 1910-től a Collegiumnak ma is otthont adó Ménesi úti épületben, az alapítók szándéka szerint a minőségi „tudós tanár”-képzés volt a célja. A Collegium sajátos oktatási struktúrájának és a falai közül kikerült jelentős középiskolai tanárok, tudósok és művészek eredményeinek köszönhetően hamarosan legendás intézménnyé vált, amiben jelentős szerepe volt a Collegium életéről beszámoló regényeknek is (Laczkó Géza: *Királyhágó*, Sötér István: *Fellegjárás*). Az Eötvös Collegiumban minden az oktatásról és a tudományos felkészülésről szólt. A fejtapogatáson kiválogatott hallgatók olyan épületben nyertek elhelyezést, amelyben a nagylelkű mecénásoknak köszönhetően kiváló szakkönyvtár várta őket teljes ellátás mellett.

Az intézmény 1948-ig működött folyamatosan, s bár fölöslátására csak 1950-ben került sor, ellehetetlenítése már Keresztury Dezső igazgatósága alatt elkezdődött.

A Ménesi úti épület 1950-től kezdve közönséges diákszállóként működött egészen 1956-ig, amikor Tóth Gábor igazgató kezdeményezésére elkezdődött az Eötvös Collegium újjászervezése. Bár a régi Collegiumot eredeti formájában föltámasztani nem lehetett, olyan intézményt mégis létre lehetett hozni, amely a körülmények engedte szabadságot kihasználva a lehető legteljesebb mértékig igyekszik megvalósítani az Eötvös Collegium oktatási eszményét. Az új Eötvös Collegium ezek alapján – hitünk szerint – méltó örököse az 1950-ben megszüntetett intézménynek.

Az Eötvös Collegium jelenleg az Eötvös Loránd Tudományegyetem egyik szervezeti egysége, szakkollégiuma, amelyben mintegy 115 hallgató lakik. A Collegium tagjai lehetnek az ELTE Bölcsészettudományi (BTK), Természettudományi (TTK) és Informatikai (ITK) Karainak azok a hallgatói, akik vagy egyetemi tanulmányaik kezdete előtt, vagy az első év befejezése után sikeres felvételi vizsgát tesznek a Collegium önálló felvételijén. Évente mintegy húsz-huszonkét bentlakó és tíz-tizenkét bejáró tag fölvételére van lehetőség. A felvettek karok szerinti megoszlási aránya a következő: 70 %-uk a BTK,

30%-uk a TTK és az ITK hallgatói. Ezen kívül lehetőséget biztosítunk arra, hogy néhányan azok közül is a Collegium bentlakó tagjai maradjanak, akik már befejezték graduális tanulmányaikat, és doktori képzésben vesznek részt. Ők teszik ki a bentlakó tagok 10%-át. Kiemelt feladatuk, hogy aktív szerepet vállaljanak a Collegiumban folyó oktatásban és tudományos képzésben, többségük oktat, mások egyéb tudományszervező feladatot látnak el posztgraduális tanulmányaik mellett.

Az Eötvös Collegium oktatási rendszerében kiemelt szerepet játszott a kiscsoportos szakmai képzés és munka, valamint a nyelvtanulás. Ezek a szempontok ma is meghatározóak, így a Collegiumban lehetőség van mind szakórák, mind nyelvórák látogatására. Ez egy-egy félévben több mint száz különféle kurzust jelent, s ezen órák túlnyomó többsége az egyetemi képzésbe is beleszámít. Szervezett keretek közt a Collegiumban jelenleg a következő nyelveket lehet tanulni: angol, francia, német, latin, ógörög, olasz, spanyol, orosz (s alkalmanként van svéd és japán nyelvóra is. A francia nyelvi képzésben minden elsőéves bölcsészhallgatónak kötelező két féléven keresztül).

A szakos képzés alapját a 90-es évek elején életre hívott, s az évtizedben többékevésbé végleges formát nyert szakmai műhelyrendszer jelenti. Mivel a Collegium csak meghatározott bölcsészszakos hallgatókat vesz föl tagjai sorába, így az egy-egy szakhoz tartozó hallgatók műhelyt alkotnak, amelynek sajátos, önálló oktatási programja van. A Collegiumban jelenleg a következő műhelyek működnek: Magyar Műhely, Angol-amerikai Műhely, Francia Műhely, Bollók János Klasszika-filológiai Műhely, Germanisztika Műhely, Történelem Műhely, Filozófia Műhely, Matematika-fizika Műhely, Földrajz-Földtudomány Műhely, Informatika Műhely. (Bár működött Russzisztika Műhely

is, mivel az utóbbi időben nem volt orosz szakos főlvételiző, ez a szakirány egyelőre szünetel.)

A szakmai műhelyek élén egy-egy műhelyvezető áll, aki összefogja a diákok munkáját, s szervezi a műhely tagjai számára az oktatási programot, elolvassa és értékeli a tagok által készített dolgozatokat, esszéket, tanulmányokat. Természetesen szoros kapcsolatot jelent az egy-egy műhelybe tartozó hallgatók között az is, hogy alsóbb és felsőbb évesek közös szemináriumokat látogatnak, s az idősebbek részint felügyelik, részint segítik a gólyák munkáját és tudományos orientálódását.

Az egyes műhelyeknek ezenkívül sajátos és sajátos programjaik vannak. Ilyenek például azok a különböző rendezvények, amelyeken az egy-egy műhelybe tartozó diákok tartanak előadásokat a szélesebb nyilvánosság számára, azaz a Collegium érdeklődő tagjai számára. Ilyenkor hol a természettudományi szakos hallgatók mutatják be népszerű formában szakterületük egy-egy részletproblémáját a bölcsészhallgatóknak (*dögész-est*), hol a bölcsészek teszik ugyanezt a természettudósok számára (*bölcsész-est*). Ebben is megmutatkozik tehát az a kettősség, ami az egyik jellemző sajátossága az Eötvös Collegiumnak, ami egyedülállóvá teszi a hasonló intézmények közt, s ami egyben minden ellenkező divatiránnyal szemben megőrzendő, hiszen míg a legtöbb szak-kollégium az utóbbi évtizedekben egy-egy tudományterületre koncentrálna szerveződött, az Eötvös Collegium a világ kétféle markáns értelmezésének, a bölcsész és a természettudományi világlátás szintézisét jelenti. A kétféle szemléletmód együttese inspiratív módon hat mindkét irányba.

Noha az Eötvös Collegium még csupán a kifutópályája, röptetője – amint azt néhányan megjegyzi – a későbbi tudósi vagy tanári működésnek, az egyetemi és tudományos képzés átalakulása magával hozta annak

igényét, hogy a hallgatók már egyetemi tanulmányaik idején bekapcsolódjanak tudományszakjuk szakmai vérkeringésébe. Mivel a szakmai műhelyekben folyó munka ehhez csak részben segíthet hozzá, a Collegium tagjai hét évvel ezelőtt úgy döntöttek, hogy a szakkollégiumokban tanuló és élő egyetemi polgárok számára megteremtik a tudományos megnyilvánulás collegiumi fórumát: az *Eötvös konferenciát*. A minden évben tavasszal tartott tudományos tanácskozást teljesen önállóan szervezik a diákok, akik az ország valamennyi szakkollégiumából várnak előadással vagy poszterrel jelentkező hallgatókat. A végső program kialakításában az előzetesen megkért tartalmi összefoglalók alapján a Collegium tagjaiból álló szervezőbizottság dönt. Az elmúlt évek konferenciáinak sikere elengedhetetlenné tette az elhangzott előadások egy részének írásos publikálását is. Így született meg a címevel a tudományos közéletbe bekapcsolódni vágyó ifjú kutatók törekvését kinyilvánító *Adsumus* sorozat, amelyből idén már a harmadik lát napvilágot a VI. Eötvös konferencia anyagával.

Nagyon fontos ugyanakkor az is, hogy a Collegium tagjai ne csak társaik körében, tanáraik előtt, hanem a tudományos tevékenységükkel elismerést szerzett egykori collegisták közt is bemutatkozzanak. Ennek lehetőségét egy immár negyedik évébe lépő hagyománnyal kívántuk megteremteni. A tavaszi *Eötvös konferencia* párjaként minden ősszel olyan tudományos konferenciát szervezünk, amely témaválasztásában vagy magához az Eötvös Collegiumhoz, vagy a Collegium egy-egy jelentős életművet hátrahagyó tagjához kapcsolódik. 2002-ben így került megrendezésre az *Eötvös Collegium és a magyar irodalomtörténet* című konferencia, majd 2003-ban a Collegium több mint húsz évig latin szakvezető tanára és 1996 és 2000 között igazgatója, Bollók János emlékére rendezett konferencia, és 2004-ben a Keresztury-emlékévé keretében tartott tudományos tanácskozás,

amelyen az előadók egyszerre emlékeztek meg az irodalmár, a költő, a kultúraszervező és igazgató Keresztury Dezsőről. E tudományos tanácskozások anyaga mind megjelent nyomtatásban is. És a hagyomány nem szakad meg idén sem. A Történelem Műhely szervezésében kerül sor szeptemberben a Szekfű Gyula halálának ötvenedik évfordulójára szervezett *Szekfű Gyula és nemzedéktársai a magyar történetírásban* című konferenciára, majd októberben a nagyszerű földrajztudósról, Mendöl Tiborról emlékezünk meg tudományos tanácskozás keretében.

A tudományos munkára való ösztönzést azonban nemcsak az e tudományos fórumokon való részvételnek a lehetősége jelenti, hanem azok a komoly anyagi jutalommal járó pályadíjak is, amelyek az elmúlt évtizedekben jöttek létre a Collegium tagjai számára. Ezek közül a legrégebbi az *Eötvös pályázat*, amely nyitott valamennyi tudományterület számára, de külön kategóriában szépirodalmi pályaművek is benyújthatók. A neolatin filológia és humanizmus kutatásának támogatására alapította Huszti József és Huszti Dénes családja a szintén a diákok támogatását és ösztönzését célul kitűző Huszti Alapítvány pályadíját, amely az utóbbi években – Huszti Dénes emlékének ápolásaképpen – természettudományi témájú tanulmányokat is kitüntet. A Collegium egykori tagja, Köpeczi Béla által alapított *Nagvenyedi diák-jutalom* a romanisztikai tanulmányokat folytatók támogatására jött létre. A Collegium által is támogatott külföldi tanulmányútra jelenleg két országba mehetnek diákjaink: Franciaországba és az Egyesült Államokba.

Nem szabad azonban arról sem megfeledkezni, hogy – még ha csak igen vázlatosan is, de – megvonnjuk a Collegiumban folyó tanulmányi és tudományos munka mérlegét. Szégyenkezni mindenesetre nincs okunk. Bár pontos kimutatással nem rendelkezik

a Collegium, az azért biztonsággal állítható, hogy a 80-as és 90-es évek collegistáinak jelentős hányada szerzett tudományos fokozatot, jelenleg pedig egy-egy évfolyamnak mintegy a fele iratkozik be doktori iskolába. Köztársasági ösztöndíjban a hallgatók több mint tíz százaléka részesül egyidejűleg. Az OTDK különböző szekcióiban vagy a kari versenyeken kiváló eredményeket számszerűsen érnek el, s hogy a munka gyümölcse a későbbi elismerésekben is megjelölhető, azt az mutatja, hogy a bölcsész- és természettudományi szekció Bolyai-ösztöndíjasainak

mintegy harmada volt a Collegium tagja, s az eddig háromszor kiosztott akadémiai Talentum Díj kilenc díjazottja között két volt Eötvös-collegista van. Úgy tűnik, szerénytelenség nélkül állíthatjuk: minden nehézség és küszködés dacára az alapítója által célul tűzött és az elmúlt században a tagok nemzedékei által vállalt és vallott hivatását a XXI. században is betölti az Eötvös Collegium.

Takács László

a nyelvtudományok kandidátusa
igazgató, Eötvös József Collegium
takacs@eotvos.elte.hu

AZ ELTE BOLYAI KOLLÉGIUM

Az ország első természettudományos szak-kollégiuma létrehozásának gondolatát először Horváth Zalán professzor vetette fel. Németh Judit professzorasszony kitaró szervezőmunkája nyomán az ELTE Egyetemi Tanácsa Vékás Lajos rektor javaslatára 1992. szeptember 7-én megalapította a Bolyai Kollégiumot. A kollégiumot létrejöttétől az ELTE TTK hatvan professzorából és a magyar tudományos élet további kiemelkedő személyiségeiből álló tekintélyes testület, a Baráti Kör támogatja.

Az alapító igazgató, Kondor Imre 1999-ig látta el feladatát. Az Eötvös Collegium hagyományainak meghonosítása mellett az angliai kollégiumi rendszer és a francia ÉNS hálózat gyakorlatából is sok értéket hasznosított. Őt 1999 és 2004 között Galács András követte. A 2004. júliusi költözést követően az igazgatói feladatokat Patkós András vállalta, őt elődei továbbra is aktívan támogatják munkájában. A kollégium eddigi mindhárom igazgatója szakterülete nemzetközileg elismert professzora.

A kollégium elsődleges célja a természettudományos képzésben a kiemelkedő tehetségű hallgatók felkutatása, szakmai előmenetelük támogatása (ideális lakókörülmények, jól felszerelt könyvtár, segítőkész

szaktanárok, külföldi tanulmányutak, internet-hozzáférés stb.), valamint társadalmilag érzékeny értelmiség kinevelése. Az alapítók szándékai szerint a kollégium a szakmai fejlődés mellett különösen nagy figyelmet fordít más szakterületekkel, neves közéleti személyiségekkel való megismerkedésre. A kollégium az Eötvös Loránd alapította Eötvös Collegium eszményeit követi. A kollégiumnak jelenleg hatvan bentlakó és közel negyven külső tagja van.

A jelentkezők kétnapos felvételi eljárással juthatnak be a kollégiumba. Tapasztalat szerint az utánpótlás elsősorban a középiskolás tanulmányi versenyeken kimagaslóan szereplők közül, illetve a kutató diákok mozgalmából kerül ki. A Bolyai-kollégisták mintegy fele ért el a diákolimpiákon, illetve az OKTV-n dobogós helyezést, és ugyanennyien szerepeltek sikeresen az Országos Tudományos Diákköri Konferencián. A 2004/2005-ös tanévben az ELTE Természettudományi Kar köztársasági ösztöndíjasainak pontosan fele a Bolyai Kollégium tagja. Ezzel összhangban a kollégiumba való bekerülésnek és a tagság kétvétenként esedékes meghosszabbításának is komoly szakmai és tanulmányi feltételei vannak.

A kollégium 2004 nyarán az alapítás óta használt zugló épületből a budai Nándorfejérvári útra költözött, ahol az eddig megszo-

kott színvonalú két-, illetve háromágyas szobák állnak rendelkezésre, melyekhez internetkapcsolattal ellátott tanulóhelyiségek is tartoznak. Az épület az ELTE lágymányosi campusától mindössze tizenöt-húsz percre található. A szakkollégiumok, az ugyanitt helyt kapott Társadalomtudományi Szakkollégiummal együtt, az épület felső két szintjét foglalják el. A tágas szemináriumi szobákban nemcsak a szakfoglalkozásokra, hanem a gazdag könyvtár anyagának olvasgatására is lehetőség nyílik. Az udvarban található sportpályák (tenisz-, foci-, kosárlabda- és röplabdapálya) közös rendezvények lebonyolítására is alkalmasak.

A kollégium céljainak elérését elsősorban a szakmai programok biztosítják. A kollégium szakmai tevékenysége hat tudományterületre terjed ki; a biológia, a fizika, a földtudományok, a kémia, a matematika, illetve az idei tanévtől kezdve – reagálva az ELTE Informatikai Karának megalakulására – az informatika. A kollégisták érdeklődését nagy tudású vezetők (két egyetemi tanár, négy docens) irányítják, és szakszemináriumi képzés keretében segítenek eligazodni az egyetem oktatási és kutatási útvesztőiben. A szakkollégiumokat vezető tanárok között az eltelt évtizedben számos kiemelkedő tudós vállalt tehetséggondozási feladatot, közülük többet azóta az MTA tagjává választott. Immár volt Bolyai-kollégista szaktanár is tevékenykedik a kollégiumban. Szemben más szakkollégiumokkal – ahol az egyetemi oktatással párhuzamos képzésre törekednek – a Bolyai Kollégiumban az egyetemi tanulmányokat kiegészítő képzést részesítik előnyben. A szemináriumok heti rendszerességgel kerülnek megrendezésre, és az összes évfolyamnak szólnak. A szemináriumok felépítése változatos, és nagyban a diákok érdeklődéséhez igazodik: körüljárhatnak egy témát egy félévben, vagy minden alkalommal különböző területekről esik szó, meghívott vendégek tartanak előadást, vagy

a diákok készülnek fel egy-egy témából. A szemináriumokra jellemző a családi légkör, a magas színvonal és az együttgondolkodás. Ez utóbbit jellemzi, hogy a tavaszi félévben az egyik szeminárium hallgatói közös tanulmánykötet kiadását tervezik.

A szemináriumokon kívül a kollégisták által kezdeményezett tanfolyamok is indulnak minden félévben, amelyek közül kiemelendő a nyelvtanfolyam és a társadalomtudományi kurzusok. A Bolyai Kollégium mindig nagy gondot fordított arra, hogy kiaknázza a különböző szakok és évfolyamok együttélésében rejlő lehetőségeket. A felsőbbévesek rendszeresen figyelemmel kísérik, támogatják és segítik ifjabb társaikat. Emellett a szenior kollégisták közül minden félévben többen indítanak szakmai ismeretterjesztő, továbbképző illetve nyelvi kurzusokat. A tavaszi félévben úgynevezett orientáló előadások keretében ismerkedhetnek meg az elsőévesek a természettudományi kutatómunkával, a tudományos diákköri tevékenységgel és a régi szakkollégiumi léttel.

A 2005/2006-os tanévtől kezdődően a kollégium többnapos, intenzív tudományos kurzus indítását is tervezi, melynek keretében egy-egy szakterület neves képviselője nyújt mélyebb betekintést kutatási tevékenységébe.

A legfontosabb nem szakmai program a heti rendszerességgel megrendezésre kerülő Kollégiumi Est, amelyet a meghívott előadók és az érdekes témák miatt más karok és egyetemek hallgatói is látogatnak. A meghívottak nemegyszer neves közéleti személyiségek, írók vagy a hazai ipar vezető képviselői, de természetesen gyakoriak a nemzetközileg elismert vegyészek, fizikusok, matematikusok, biológusok és földtudományi előadók. Ezek az előadások mindenkinek szólnak, így lehetőséget teremtenek arra, hogy a teljes kollégiumi közösség együtt legyen. A kollégiumok közös épülete nyújtotta új lehetőségeket kihasználva az ELTE Tár-

sadalomtudományi Szakkollégiumával már több közös előadás került megrendezésre. „Örömmel fogadtam el meghívásukat, és boldogan távozom, mert megragadott, a „laikus” hallgatóság odaadó figyelme egy tőlük távol eső és nem is könnyű témakörben. Sok sikert kívánok a jövőben is ennek a hallgatói tudományos műhelynek.” – írta a vendégkönyvbe Boros László, az ELTE Társadalomtudományi Kar Európai Tanulmányok Tanszékének vezetője. Vendégek voltak többek között: Hámosi József, Szabad János, Meskó Attila, Faludy György, Csillag István, Lovász László, Sebestyén Márta, Lugosi Lugo László és Göncz Árpád. Természetesen a Baráti Kör professzorai is rendszeres előadók, továbbá több oktatási miniszter is ellátogatott a kollégiumba egy-egy eszmecsere a szakkollégiumi mozgalmról és értékekről.

A szakkollégiumi mozgalom fontos alappillérei az erős és demokratikus önkormányzatiság és az önszerveződő kezdeményezések. A *Kollégiumi Estek* előadássorozat szervezésével járó feladatokat a hallgatói önkormányzat látja el, de teljes egészében a hallgatók szervezik a kollégium évente megrendezésre kerülő szakmai fórumát, a *Bolyai Konferenciát*. A konferencia 2005. április 2-án immáron tizedik alkalommal kerül megrendezésre. Az egynapos rendezvény keretében különböző szakkollégiumok tagjai tartanak előadásokat a természettudomány, a társadalomtudomány és a bölcsészet témakörében. Az első konferencia szervezőit az a szándék vezérelte, hogy egy olyan szakkollégiumi találkozót keltsenek életre, amelyen az ország szakkollégiumainak diákjai megismerhetik egymás érdeklődési körét. A kezdeményezés nagy sikert aratott, amit bizonyít évről évre a résztvevők magas száma és az, hogy azóta a Bolyai példáját más szakkollégiumok is követték sikeres rendezvényekkel (*Eötvös konferencia, Korányi Frigyes tudományos fórum*). A Bolyai Konferencia szoros szakmai együttműködés

és baráti kapcsolatok kialakítására is szolgál; vendégeink közül többen nemcsak a későbbi konferenciákra jönnek el, hanem a közösségi programjainkban is szívesen részt vesznek. „A kollégium már a konferencia 1996-ban történt megindításakor magasra tette a mércét. A szakkollégiumok történetében akkor ez egy előzmények nélküli kísérlet volt, amely mára valóságos „sikersorozattá” nőtte ki magát. Kezdetől fogva mintaadó szerepet töltött be, ennek hatására más szakkollégiumok is megrendezték saját konferenciájukat. A Bolyai konferencia előkelő rangot vívott ki magának, és a mai napig az egyik legfontosabb szakmai fórum maradt.” – fogalmazott Masát Ádám, egy visszatérő előadó 2003 tavaszán a szervezőknek írt levelében.

A Bolyai Kollégium alakulása óta eltelt majd' másfél évtizedes sikeres működése bebizonyította, hogy a természettudományos elitképzésben szükség van egy olyan tudományos műhelyre, ahol a tehetségeket összegyűjtik, és a különböző tudományterületek találkozásából származó serkentő hatások elősegítik számukra a tudományos életben való későbbi helytállást. A 2004. júliusi költözés jelentősen megváltoztatta a kollégium életét, ám az új kihívásokra és veszélyekre a kollégium válaszként megújítva folytatta magas színvonalú szakmai munkáját, az elődök céljainak és elvárásainak megfelelően megőrizte stimuláló hatását a tudományos elitképzésében. A Bolyai Kollégium iránt érdeklődőknek ajánljuk a www.bolyai.elte.hu honlap meglátogatását.

Farkas Zsuzsanna

V. éves geográfushallgató
ELTE Bolyai Kollégium
bok@bolyai.elte.hu

Vörös László

IV. éves alkalmazott matematikus hallgató
ELTE Bolyai Kollégium
focilaci@bolyai.elte.hu